

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ

Оніщик Юрій Віталійович,

д.ю.н., професор,

завідувач кафедри приватного та публічного права

Інституту права та сучасних технологій,

Київський національний університет технологій та дизайну

Піка Анастасія Віталіївна,

студентка 3-го курсу, гр. БП-21

Київський національний університет технологій та дизайну

м. Київ, України

Розбудова української правової держави, в якій людина є головною соціальною цінністю, а її потреби та інтереси – основним критерієм діяльності держави, неминуче потребує оновлення законодавства з метою приведення його у відповідність до міжнародно-правових актів у цій сфері. М. С. Грушевський зазначав, що «мораль, як і право, не існують незмінно, а творяться й перетворюються невинно, під впливом обставин життя політичного, соціального, а головним чином економічного». У правовій сфері нашої держави необхідно послідовно розвивати і уточнювати основні принципи, на яких ґрунтуються відносини між правовою державою і особою: взаємна відповідальність держави та особи; верховенство закону та суворе підпорядкування праву діяльності всіх державних органів і посадових осіб, обмеженість і підзаконність державної влади; невід'ємність, непорушність та недоторканність прав і свобод людини. Конституція України серед інших важливих конституційних прав і свобод громадян виділяє такі, як право на свободу і особисту недоторканність (ст. 29), повагу до честі й гідності особи (ст. 8), закріплює право громадян на правову допомогу (ст. 9), презумпцію невинуватості (ст. 2). [1, с. 82]

Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод декларує право обвинуваченого на достатні можливості для підготовки свого захисту, який він може здійснювати як особисто, так і за допомогою правового захисника, вибраного ним самим, або отримати правову допомогу від захисника, призначеного йому безоплатно. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права також декларує принцип судового захисту прав і свобод людини. Державна реформа закономірно поставила перед собою завдання створення надійного механізму захисту прав і свобод громадян, а також юридичних осіб, надання їм необхідної правничої допомоги. Як значив М. П. Орзіх, «правозахисний механізм стосовно прав і свобод людини включає, поряд із нормативно-правовою, інституціональну частину - органи і організації, для яких спеціальною компетенцією або статутним завданням (для громадських організацій) є захист прав і законних інтересів людини і громадянина, і інструментальну - придатні для ефективного застосування засоби охорони й захисту правового положення особи» [2, с. 8].

Створення правової держави є одним із найактуальніших завдань, які постають сьогодні перед Україною. Його реалізація неможлива без усвідомлення ролі в цьому процесі правових інститутів, які покликані активно сприяти захисту прав і свобод громадян, зміцненню законності та здійсненню правосуддя. Без ефективного функціонування незалежної та сильної адвокатури неможливе існування демократичної держави та громадянського суспільства. Адвокатура здатний суттєво впливати на всі сторони державного життя, активно допомагаючи здійсненню реформ та формуванню правової держави. Практична можливість кожної людини реалізовувати та захищати свої основоположні права людини гарантується, в першу чергу, правовими механізмами відповідної держави. Іншими словами, основним гарантом прав людини є національне законодавство, яким має бути сама держава, на території якої особа проживає. Законодавство є основою механізму гарантування прав людини. Тому особливо важливим є визнання

та закріплення основних прав людини в національному законодавстві відповідно до міжнародно-правових документів. Правові механізми гарантування прав людини також включають в себе правові інструменти (процедури) для забезпечення дотримання цих прав. Це встановлено законом послідовність і узгодженість дій уповноважених суб'єктів, а також зміст, обсяг, форми, способи, методи та умови вчинення таких дій, спрямованих на набуття особою певних особистих чи суспільних цінностей. Правові інструменти захисту прав людини мають вирішальне значення в цій системі. Права людини потребують не лише заходів для забезпечення їх належної реалізації, але й захисту осіб від можливих порушень їхніх прав. Це стосується будь-якого правового інструменту, який виконує профілактичну, превентивну або захисну функцію. Кожна людина має право розраховувати на захист з боку держави у випадку порушення або перешкоджання реалізації її основних прав. З цією метою кожна держава повинна створити відповідні системи правового захисту. Це засоби запобігання порушенням прав людини, усунення перешкод для їх реалізації та відновлення порушених прав [3, с. 59].

Адвокатура є важливим інститутом правової держави, який забезпечує захист прав та свобод людини, а також реалізацію правосуддя. В Україні адвокатура сприяє реалізації принципів громадянського суспільства, таких як демократія, свобода та гарантування політичних і особистих прав. Право на правову допомогу є одним з основоположних прав людини і громадянина та слугує для забезпечення дотримання інших прав. Адвокатура в Україні переживає складний період реформування, який має на меті підвищити якість та доступність правничої допомоги, а також зміцнити незалежність та авторитет адвокатського корпусу. Адвокатура є невід'ємним інститутом громадянського суспільства. Адже на нього покладено функцію захисту приватних і публічних прав та інтересів громадян, що сприяє якісному розвитку суспільства та належним умовам проживання людини в ньому. Лише визнавши адвокатуру незалежним інститутом громадянського

суспільства, ми матимемо шанс створити дієвий механізм, який дозволить повною мірою реалізувати ті функції, які адвокатура виконує щодо надання професійної правничої допомоги та захисту інтересів не лише конкретної людини, а й суспільства загалом.

Деякі з сучасних проблем, з якими стикається адвокатура в Україні, це:

- недостатня гарантія незалежності та свободи адвоката в умовах політичного тиску, корупції та зловживань правоохоронних органів.

- низький рівень довіри до адвокатури з боку суспільства, судової системи та державних інституцій.

- неефективна система кваліфікації, сертифікації та підвищення кваліфікації адвокатів, яка не враховує сучасні стандарти професійної компетентності та етики.

- нерозвинена система безоплатної правничої допомоги, яка не забезпечує належний захист соціально вразливих категорій громадян.

- низький рівень корпоративної культури та саморегуляції адвокатської спільноти, яка не сприяє формуванню єдиної волевиявлення та захисту професійних інтересів.

Деякі з перспектив розвитку адвокатури в Україні, які можуть допомогти подолати ці проблеми, це:

- посилення гарантій незалежності та свободи адвоката шляхом запровадження ефективних механізмів захисту від неправомірного втручання, перешкоджання чи притиску на адвоката у здійсненні адвокатської діяльності.

- підвищення довіри до адвокатури шляхом підтримки високих стандартів професійної компетентності та етики адвокатів, забезпечення якості та доступності правової допомоги, а також популяризації ролі і значення адвокатури у суспільстві.

- вдосконалення системи кваліфікації, сертифікації та підвищення кваліфікації адвокатів шляхом розроблення та впровадження сучасних

критеріїв оцінки знань, навичок та досвіду адвокатів, а також забезпечення регулярності та доступності навчальних програм та заходів.

- розвиток системи безоплатної правничої допомоги шляхом збільшення фінансування, розширення кола осіб, яким надається така допомога, покращення умов праці адвокатів, які надають таку допомогу, а також підвищення якості та контролю за наданням такої допомоги.

- зміцнення корпоративної культури та саморегуляції адвокатської спільноти шляхом залучення адвокатів до активної участі в управлінні органами адвокатури, підтримки діалогу та співпраці між адвокатами різних регіонів та спеціалізацій, а також формування єдиного позиціонування та захисту професійних інтересів.

Ефективність діяльності адвоката та його престиж безпосередньо залежать від його статусу в суспільстві та державі, його ставлення до основних принципів демократії та верховенства права. Верховенство права в діяльності адвоката - це принцип, згідно з яким у своїй професійній діяльності адвокат повинен діяти вільно і неухильно відповідно до закону, надавати професійну правничу допомогу своїм клієнтам у спосіб, що не суперечить закону, домагатися дотримання прав людини і основоположних свобод, визнаних національним та міжнародним правом, дотримуватися чинних законів України, а також виконувати свої професійні обов'язки. Це проявляється в тому, що вони зобов'язані використовувати всі свої знання та професійні навички для належного захисту та представництва прав і законних інтересів громадян та юридичних осіб. Адвокат не повинен давати клієнту свідомо порад чи іншим чином свідомо сприяти клієнту або будь-якій іншій особі у вчиненні злочину або правопорушення, до того ж адвокат не повинен у своїй професійній діяльності суперечити чинному законодавству чи Правилам адвокатської етики [4, с. 228–235]

На думку Т.Б. Вільчик, роль адвокатури важко переоцінити. За її словами, адвокатура є необхідним інструментом для порятунку держави від природного процесу внутрішнього розпаду. Основний Закон містить багато

положень, що підтверджують зацікавленість держави в її існуванні. Як зазначає Заборовський, цей інститут є головною і ключовою фігурою в наданні правничої допомоги всім без винятку. Рівень розвитку адвокатури вважається індикатором демократичного розвитку цивілізованого суспільства [5].

Адвокатура є важливим інститутом правової держави, який забезпечує захист прав та свобод людини, а також реалізацію правосуддя. Адвокатура в Україні переживає складний період реформування, який має на меті підвищити якість та доступність правничої допомоги, а також зміцнити незалежність та авторитет адвокатського корпусу. Однією з проблем є те, що закон не роз'яснює правовий статус адвокатських об'єднань в Україні та не дає чіткого визначення їхньої організації та структури. Іншою проблемою є відсутність контролю за фінансуванням у цій сфері, що стосується порядку оплати послуг адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу, та відшкодування їхніх витрат. Суть проблематика даного питання полягає в посяганні на незалежність адвокатури, а також спостерігається пряме порушення принципу вільного вибору захисника і дискримінація осіб за майновою ознакою, крім того механізм її надання не відповідає нормам та стандартам, населення не володіє компетенцією та обізнаністю з приводу отримання тої чи іншої юридичної допомоги. Саме тому, одним з основних напрямків вдосконалення інституту адвокатури є нормативний, в якому потрібно діяти і справді вносити зміни до існуючого законодавства. Потрібно чітко розписати про правовий статус адвокатури, крім того переглянути Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», встановити певні зміни з приводу того, щоб адвоката не допитувала як свідка по тих чи інших справах, а лиш у тому випадку, якщо саме адвокат підозрюється у вчиненні певного злочину. Важливою є також соціальна роль адвокатури в умовах побудови правової держави і розвиненого громадянського суспільства, яка, безпосередньо, обумовлюється новими завданнями адвокатів із реалізації суспільно значущих публічних функцій, як захист прав

суспільства в обличчі необмеженого кола осіб. Важливою є також медіативна, контрольна, просвітницька функції, які також притаманні даному інституту реформування [6, с. 159–165].

Таким чином, сучасна українська держава перебуває на етапі формування нової правової бази для адвокатури, яка за час свого існування набула дуже важливого статусу і може стати головною рушійною силою процесу реформування правової системи нашої країни. Наявність в державі компетентних та кваліфікованих осіб, здатних надавати правову допомогу, є загрозою для складових корупції, а також гарантією демократичного розвитку суспільства в цілому. Крім того, на відміну від юристів, адвокати зобов'язані складати кваліфікаційний іспит, проходити стажування та підвищувати свій професійний рівень. Ці дії лише сприяють оновленню, підтримці та здобуттю нових знань, що підвищує професіоналізм надання правничої допомоги [7, с. 23–25, 8,9].

Отже, варто підсумувати, що інститут адвокатури є складним явищем, розвиток якого є важливою передумовою його функціонування. Пошук ефективних шляхів вдосконалення означає вирішення всіх труднощів, які існують на даному етапі розвитку адвокатури в Україні. Виявлення основних проблем, які затримують розвиток даного інституту, є, безумовно, підґрунтям для створення справжньої демократичної держави.

Список використаних джерел:

1. Грушевський М. На порозі нової України: Статті й джерельні матеріали. М.Грушевський. Нью-Йорк-Львів-Київ-Торонто-Мюнхен. 1992. 278 с.
2. Орхіз М. П. Міжнародно-правові стандарти і права людини в Україні. М. П. Орхіз: *Право України*. 1992. № 4. 184 с.
3. Адвокатура України: підручник / М. А. Погорецький, О. Г. Яновська. К.: Юрінком Інтер, 2014. 368 с.

4. Козьмініх А. В. Адвокатура як інститут громадянського суспільства в сучасній науці. *Актуальні проблеми політики*. 2009. Вип. 36. С. 228–235.

5. Вільчик Т.Б. Адвокатура та громадянське суспільство у правовій державі. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7531/1/Vilchuk_243_250.pdf.

6. Меліхова Ю. О. Основні проблеми та напрямки вдосконалення інституту адвокатури в Україні на сучасному етапі розвитку. *Наше право*. 2017. № 3. С. 159–165.

7. Безега Т. М. Інститут адвокатури України на шляху запровадження європейських стандартів. *Адвокатура України: сучасний стан та перспективи розвитку (з нагоди 145-річчя створення Ради присяжних повірених при Харківському окружному суді): матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 16 травня 2019 р.)/ редкол.: Т. Б. Вільчик (голова) та ін.* Харків: Право, 2019. С. 23–25.

8. Рада спрямувала до КСУ законопроект про скасування адвокатської монополії. URL: <https://www.mediaport.ua/> (дата звернення 01.11.2023)

9. КСУ надав Висновок у справі щодо скасування адвокатської монополії. 31.10.2019 р. URL: [https:// sites.google.com/my.aau.edu.ua/conf-11-12-2019/samples](https://sites.google.com/my.aau.edu.ua/conf-11-12-2019/samples).

10. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.